

Oikumeeniline diskussioon ristimise üle

26.-27. veebruaril 2008 toimus Usuteaduse Instituudis järjekordne Eesti Kirikute Nõukogu korraldatud oikumeenika täiendkoolitus. Pärast üldloenguid oikumeenikast ning oikumeenilise teoloogia ajaloost detsembrikuisel koolitusel pühenduti sedapuhku nn Lima dokumendile „Ristimine, armulaud ja vaimulik amet” (BEM), mis on koostatud aastal 1982 ning on seejärel leidnud Kirikute Maailmanõukogu liikmeskirikute poolt aktiivset vastukaja. Vaatluse alla võeti ristimise temaatika.

2001. aastal oli kirikute nõukogu küsitlenud kirikute keskusi ristimise praktika kohta liikmeskirikutes ning ristimise vastastikuse tunnustamise kohta. Tookordsed vastused ei sisaldanud teoloogilisi põhjendusi; kirikute nõukogu sekretariaat koostas vastustest tabeli ning sinnapaika tollal asi jäi. Nüüdse koolituse raames avatud oikumeenilist diskussiooni ristimise üle on tervitanud peapiiskop Põder ning on soovinud näha luterliku kiriku poolt väljakuulutatud ristimise aastate 2008-2009 ettevõtmiste nimistus. On ju igati mõistetav, et kristlik kuulutus tänases sekulaarses Eestis saab olla seda tulemusrikkam, mida rohkem suudavad selles osaleda kristlikud kirikud üheskoos; ning nüüd, kus on selgitamisel ristimise ühised alused Eesti kirikute jaoks, oleks seda tervitatavam, et ristimata eestimaalaste kutsumisel ristimisele otsitakse koostööd teiste kirikutega – oma parimat oikumeenilist kompetentsust ilmutades.

Limas, Peruus alla kirjutatud dokument, mis sündis KMN Usu ja kirikukorra komisjonis, on tunnistas kaasaegselt kirikute ühtsuspüüdest. Selle dokumendi oikumeeniline kandepind kirikliku esindatuse näol on tähelepanuväärne, seda eriti katoliku kiriku osalemise tõttu. Nimelt olid XIX sajandi anglikaani kiriku katsed läbi rääkida katoliku kirikuga lõppenud katoliku kiriku suhtes fiaskoga. 1928. aastal andis paavst Pius XI välja entsüklika *Mortalium Animos*, millega keelati nõupidamised re-uniooni küsimuste üle, niihästi anglikaanidega kui ka Usu ja kirikukorra (*Faith & Order*) liikumisega üldse. KMN asutati 1948. aastal kõige peamiste protestantlike kirikute ja ka ortodoksi kirikute osalemisega, kuid katoliku kirik jäi sellest eemale. Seda märkimisväärsem on fakt, et nüüdisaegne ühendus katoliku kirikuga toimub läbi Usu ja kirikukorra liikumise, kus katoliku kirik on selle vaatleja 1952. aastast ning ametlik liige aastast 1968; ja see on kahtlemata II Vatikanumi uue, avatuma hoiaku tagajärg. Lima dokumendi koostamisega kaasnenud dialoogis osalesid kõik maailma suuremad konfessioonid ja kirikud: anglikaanid, ortodoksid, luterlased, reformeeritud, metodistid, baptistid, mennoniidid, nelipühilased, vanakatoliiklased, vennastekogudus, katoliiklased ja mitmed teised.

KMN poolt juhitud oikumeeniline liikumine lähtub eeldustest, et kirikute ühtsus Kristuses on Kristuse enese tahe. Sellest lähtudes on Usu ja kirikukorra komisjon seadnud endale ülesandeks „kuulutada Jeesuse Kristuse kiriku ainulisust ja kutsuda kõiki kirikuid nähtavale ühtsusele ühes usus ja ühes euharistlikus osaduskonnas, mis väljendub jumalateenistuses ja lihtsas elus Kristus, selleks et maailm võiks uskuda” (Lima preambula). Esimesteks sammudeks sellel teel oleks leida põhiline üksmeel ristimise, armulaua ja vaimuliku ameti osas, ning ületada õpetuslikud erinevused.

Pärast Lima dokumendi avalikustamist oodati ära kirikute reaktsioonid. Need vastused on koondatud 6-kõitelisse kogumikku “Churches responses to BEM”, kus sisaldub teiste seas ka EELK seisukoht. 1989. aastal tegi töögrupp kokkuvõtte kirikute vastustest. Sellest kokkuvõttest järeldub, et kristlike kirikute ristimisteoloogia on suhteliselt ühtne selle tunnustamises, kuidas ristimises ühendatakse ristitav Jumala armu ja väe läbi Kristuse ihusse ja pitseeritakse Püha Vaimuga. Teoloogiline kontrapunkt sisaldub küsimuses, kuidas ristimise läbi avaldub usk Kristusesse. Muidugi mõista ei taha Lima konvergentne dokument maha vaikida kirikute eripärasid ning seni lahendamatu küsimusi; need erisused jäid kõlma ka

kirikute vastureaktsioonides. Ristimise vastastikuses tunnustamises jääb üheks keerukamaks teemaks erinevate kiriklike praktikate põhjendamine kas usklikeristimise või imikuteristimise rakendamisel.

Oikumeenilise diskussiooni algatamiseks 26. veebruaril olid EKN liikmeskirikud saatnud oma esindajad: Arne Hiobi (EELK), Mattias Palli (EAÕK), Ain Riistani (EEKBL), Taavi Hollmani (EMK) ning Ain Leetma (RKK). Kirikute esindajate vastused olid vormistatud kahe küsimuse kohta: esiteks, kuidas Lima dokument edastab Sinu kirikule omast ristimisteoloogiat; teiseks, milliseid võimalusi pakub Lima dokument ristimise vastastikuseks tunnustamiseks Sinu kiriku jaoks? Ilmnes, et Lima dokumendi konvergensus on tõestatud. Iga kirik leiab siit temale tuttavat ristimisteoloogiat, ja seda sel määral, et dokumendiga tervikuna saab nõustuda küll. Samas on piisavalt avastada uusi rõhuasetusi, mis seni on olnud ühe või teise kiriku poolt vähemväärtustatud.

Arne Hiob näeb luterlikke perspektiive väga optimistlikult. Ta kinnitas – nii nagu ka Toomas Paul oma vastuses BEM kohta 1985. aastal –, et luterlikul kirikul ei ole mingit raskust tunnustada kehtivaks iga teise kiriku ristimist. Kuid täpsema analüüsi puhul tulevad nähtavale erinevad ekklesioloogilised formaadid, mida Hiob nimetab suurkiriklikuks ning vabakiriklikuks. See, mis on sobivam vabakiriku kontekstis, nagu näiteks isikliku otsuse eelnemine ristimisele, ei peaks olema ülerõhutatud ega saama piduriks suurkirikute mudelis. Inimese vahekorras Jumalaga luterliku arusaamise järgi on sobivam jätta individuaalse usu küsimused täpsustamata, nii nagu seda võib välja lugeda Apostlite tegude kaasusest perekondliku ristimisriituse puhul või nagu seda võib oletada ka imikul avalduva, kuid sõnastamatu „usu“ puhul.

Ain Riistan esindas vabakogoduslikku rõhuasetust usuvabadusele. Baptistlikus traditsioonis kalliks peetud usuvabaduse printsiip eitab ühe inimese või inimestegrupi võimalust öelda teistele, mida ja kuidas nad uskuma peaksid. See käib nii ristimiskandidaatide kohta spetsiaalselt kui baptistide omavaheliste kokkulepete kohta ristimispraktika suhtes kui ka üldise kirikuid vastastikku kohustava doktrinaarse ühtsuse kohta. Inimese suhe Jumalaga sõltub sellest isikliku otsustamise vabadusest ning selle suhte kogemusest tekib inimese kohustus Jumala ees. Ristimise vastastikust tunnustamist, sh ka sakramentaalselt mõistetud ristimise puhul võimaldab see, kui doktrinaarsetelt sõnastustelt minnakse üle praktiliste lahenduste otsimisele, arvab Riistan. Ristimine oleks kehtivaks tunnustatud juhul, kui see oleks esmalt tunnustatud vabaks – sellele, kes seda soovib, ja sellele, kes seda väärtustab, ükskõik millises usuelu etapis on see talle osaks saanud.

Taavi Hollmani esitlus nagu ka tema juhitud metodisti kirik Eestis on näide „ühtsusest erinevustes“. Metodistid on ajalooliselt end määratlenud ühekorraga nii sakramentalistlikult kui ka vabakogoduslikult, st individuaalse usuotsustuse alusel. Selle tõttu on metodistid võimelised Lima dokumenti kiitma heaks kõigis selle väidetes. Metodistid on võtnud hoiaku, et juhtudel, kui kirikuks olemine tekitab doktrinaarseid määratlemisi ning praktilisest vajadusest tulenevaid piiritlemisi, mis on ju enesestmõistetav iga institutsiooni puhul, siis sakramentaalsetes tõesed ning ristimise küsimuses ei taheta olla kitsam, kui seda on kogu kristlik kirik. See avabki võimaluse tunnustada teisi kirikuid Kristuse ihu tervikut täiendavatena. Teiseks, ristimist seostatakse tingimuslikult „eluaegse usulise kasvamisega Kristusesse“. Tunnustatakse nii imikuteristimist kui usklikeristimist ning mõlemate ristimistavade teoloogilisi seisukohti; ümberristimist taunitakse.

Ain Leetma rõhutas universaalset tahku katoliku kiriku ristimiskäsitluses. Kui ristija kasutab õiget (kolmainuslikku) vormelit ja vett ning omab õiget intensiooni (kavatsust), on tema toimetatud ristimine kehtiv ka siis, kui ta pole kiriku liige. Seega katoliku kiriku jaoks kehtivad väga erinevate kirikute sooritatud ristimised. Ent ristimise tunnustamine ei too siiski kaasa veel täielikku osadust katoliku kirikuga.

Mattias Palli esitas oma ettekandes põhjaliku ülevaate õigeusu kiriku ristimiskorrast, millega liituvad ka ülejäänud osad kristlikust initsiatsioonist – salvimine (paralleeliks õhtumaisele konfirmatsioonile) ja armulaud. Erinevatel õigeusu kirikutel on erinev lähenemine ristimise tunnustamisele teistes kristlike kirikute suhtes. Lima dokumendile vastanud õigeusu kirikud jagasid enamuses selles dokumendis väljendatud ristimiskäsitluse kohta üsnagi optimistlikku arvamust. Siiski jääb ka nende õigeusu kirikute jaoks, kes tunnustavad teiste kristlaste ristimist, häirivaks küsimuseks kogu kristliku initsiatsiooni terviklikkuse puudumine, seda eriti õhtumaistes kirikutes.

Nagu diskussioonidest selgus, on nüüdisaegsetel konfessioonidel enestel on erinevaid ristimiskäsitlusi ja ühe kiriku sees võib kohata arusaamasid kõrgkirikust madalkirikuni. Et aga kirikud ometi suudavad erinevate käsitluse ja pidevate vaidluste kiuste toimida ühtse kirikuna, siis viitab see optimistlikule võimalusele praktiliseks oikumeeniliseks kooseksisteerimiseks. Erinevad rõhuasetused ristimise ja teiste *notae ecclesiae* (kiriku märkide) puhul ei kujuta endast ületamatuid takistusi evangeeliumi kuulutamisel Eesti rahvale.

Tauno Teder, Ingmar Kurg